

Motion till riksdagen 2021/22:2845

av **Betty Malmberg (M)**

Hinder med forskningsdata

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effekten av interndebitering av data mellan myndigheter och nationellt verksamma forskare bör ses över och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur berörda forskare och forskningsmyndigheter (som har säkerhetsklassats) kan erhålla permanent mättillstånd i hav och vatten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de som erhåller mättillstånd för något område automatiskt bör erhålla spridningstillstånd för uppgifterna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att digitaliseringsmyndigheten skyndsamt måste agera för att modernisera föråldrade strukturer vid hantering av mätdata och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Svenska forskare som behöver tillgång till data från Sjöfartsverket möts av såväl höga kostnader som långa väntetider. Nyligen fick jag kännedom om en forskningsstudie som gjordes på uppdrag av en annan myndighet men där det visade sig bli avsevärt billigare för forskarna att på egen hand göra helt nya mätserier än att köpa mätdata från Sjöfartsverket.¹ Detta är ju ett resursslöseri med såväl värdefull forskartid som statliga medel.

Denna typ av statlig interndebitering förefaller orimlig när det gäller att få del av forskningsdata. Samtidigt har digitaliseringsmyndigheten lagt förslag kring tillgängliggörande och vidareutnyttjande av öppna data, varav ett handlar om att Sverige ska införa öppenhet som standard. Det är något som bland annat Rymdstyrelsen gör då de delar alla sina mätdata.

¹ Mailväxling professor Martin Jakobsson, Stockholms universitet, juni 2020.

Självklart måste sedvanlig sekretessprövning ske. Men att myndigheter på detta visar ut full kostnadstäckning för handläggningen av forskares begäran om forskningsdata känns inte rimligt.

En annan problematik rör tillstånd att företa mätningar. Lagstiftning från 2016² ger nämligen fritidsbåtar möjlighet att mäta havsbotten med avancerade ekolod och noll koll på säkerhet, medan forskares arbete har försvårats. Forskare vid lärosäten behöver nämligen dels mättillstånd för att mäta, dels spridningstillstånd för att sprida och publicera data. Det är en lång procedur och svarstiderna för de senare kan vara extremt långa. Av lagstiftningen från 2016 framgår att enskild får utföra ”ringa sjömätning”, vilket inte går att hindra med tanke på att så många båtar idag har ekolod med loggning. Data som fritidsbåtsägare samlar kan skickas då ekoloden kopplas till internet direkt till molnet där de sammanställs i företagets databaser utanför våra gränser för att bli allmänt tillgängliga. Detta sker alltså utan ingripande från myndighet medan de som arbetar professionellt däremot alltid måste ansöka om tillstånd och har svårt att få dela data med kollegor, samtidigt som karttjänster hos ekolodsföretagen fylls med data. Med andra ord, lagen hindrar forskarna i deras utövning men förhindrar inte enskilda att sprida kunskap om hur botten ser ut, vilket torde vara det strategiska man vill åt från försvaret. Förutom att forskare hindras i sin yrkesutövning gäller samma sak för andra myndigheter som exempelvis Sveriges geologiska undersökning (SGU) och länsstyrelserna. Det är viktigt att hitta en väl avvägd balans mellan att skydda områden i våra vatten militärstrategiskt och att inte försvåra för marin forskning och mätning, som också bidrar till rikets säkerhet och att hålla en beredskap.

Forskning som rör spridning av miljöfarliga ämnen i våra marina miljöer, syrefria botten, fiskets påverkan på det marina ekosystemet och slutförvaring av använt kärnbränsle har visat sig vara exempel där detaljerad kunskap om bottenförhållanden kan vara avgörande.

Med hänvisning till ovan bör frågor om tillgängliga mätdata och implementering som rör öppna data utredas skyndsamt. Hela datatillgången är en del i digitaliseringen, men utan basdata ingen kunskap. Det hjälper inte att de ligger i myndighetsarkiv och inte nås för analyser. Detta måste riksdagen ge regeringen tillkänna.

Betty Malmberg (M)

² https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2016319-om-skydd-for-geografisk-information_sfs-2016-319.